

ERDÉLYI GAZDA

AZ ERDÉLYI GAZDASÁGI EGYLET

KÖZLÖNYE.

Bizottsági felügyelet alatt szerkesztik:

TIMÁR KÁROLY és SZABÓ SÁMUEL.

Az előfizetési díjak
bérmentesen
a gazdasági egylet titkári
hivatalához,
a lapot illető küldemények
a szerkesztőséghez
(Kálmonostortéza 57 sz.)
czimzendők.

MEGJELEN
minden hónap közepén
és végén
legalább 1 iven.

Előfizetési díj:

1870 egész évre:
Egyleti tagoknak 1 fr. —
Nem tagoknak . . . 2 „ —

Felügyelő bizottság: **Paget János** elnök; **Berde Áron**, **b. Huszár Sándor**, **Kócsi Károly**, **Kodolányi Antal**, **Mina János**, **Nagy Ferencz**, **Szentgyörgyi József.**

Borászati közlemények.

VI. *)

Minden ember szereti a jó szőlőt. — Sokan vannak kik egy vagy másféle gyümölcsöt nem örömezt esznek, némelyek, mert nekik nem izlik, mások pedig mert egészségükre annak élvezését károsnak tapasztalták, de még soha sem akadtam olyan férfi, nő vagy gyermekre, ki a szőlőt nem szívesen ette, s megemészteni ne tudta volna. — Azt kellene tehát hinnünk, hogy ezen oly általánosan kedvelt gyümölcsöt ép oly általánosan és szorgalmasan tenyésztik; de nem így van: hazánkban egy jeles asztali szőlőfára tiz jóféle alma- vagy kötvefaj esik.

Az erdélyi szőlőfajok közt — a rozsdás vagy sárga muskotályt kivéve — csak két jeles asztali szőlőfaj van: a kövér és bakator, s ezek is jeles tulajdonaik mellett — igen sokszor — nem elégitik ki a munkás szőlőművelő várakozását. A kövér-szőlő tápdús talajban, s megfelelő mivélés mellett, szép s nagy bogyóju gerezdekkel fizeti vissza a gazda költségét; de ha érés közben csak kevéssé esős idő jár is, kihatad s az üdítő nedvet vesztett bogyók rothadt héjával váltja be vérmes reményünket.

A bakator, virágjának könnyen hullatása, s bogyóinak elrugása miatt valamenynyi szőlőfajok közt a legbizonytalanabb termésű. A som nem rossz, de későn érik, s nálunk igen sokszor savanyu. A járdovány, király, lámpor mind ehetők, de ezeknél hiányoznak azon jeles tulajdonok, melyekkel a kitünő asztali szőlőfajok bírnak.

Ha a jó Isten valami jó és szépnak előállítására

kedvező égalji viszonyokkal s megfelelő talajjal áldott meg, szégyen a rosszsal vagy csak közepessel is megelégednünk. Nem kell egyéb, csak kevés szorgalom és helyes számítás, s igen sok tekintetben javíthatunk helyzetünkön, csak szorgalom, — mondom — mert ismerem az emberi természetet s tudom mit lehet tőle várni.

Mostani szőlőművelési rendszerünk mellett ha szőlőt akarunk enni, kiküldjük a vinczellért, hogy ennivaló szőlőt hozzon be: ez-összse-vissza keresve a hegyet, kiválogatja a legérettebb s legjobb gerezdeket, hogy urának jó gyümölcsessel kedveskedhessék. Így megy ez szüretig, a szőlőérés idején csaknem minden nap, míg végre borkészítésre csak a rosszabb és éretlenebb gerezdek maradnak. A borkészítésnek mekkora hátrányára van ezen kiválasztás, elismeri mindenki a ki tudja, hogy az érett és nemes szőlőfajok a bor jóságára és nemességére mily befolyással vannak. Mi is barátjai vagyunk a szőlő kiválasztásnak, de éppen ellenkező irányban, t. i. borkészítésre a legérettebb és jobb szőlőt választjuk ki, s az éretlent és rosszsal mellőzzük. Ugy de — kérheti valaki — ez esetben, tehát a rosszsal együk meg? — Isten őrizzen tőle:

A szőlős gazda válaszszon ki kertjében egy meleg fekvésű negyed, fél vagy egész hold kiterjedésű jó helyet, s ha ez már szőlőfákkal volna beültetve, mindenek előtt ezeket ásassa s gyökereiket vétesse jól ki, azután a földet forgattassa át (rigolirozza) és ha talaja nem elég jó, vegyes trágyát készítve földből és marha-trágyából, ezzel az ültetendő sorok földjét javítsa meg. Egy negyed hold terület — ha jól van mivélve — csaknem bármelyik családot is ellátja asztali szőlővel; egy egész hold termését pe-

*) Lásd I.—V. a mult évi folyamban.

dig egy család nem fogyaszthatja el. E czélra a következő szőlőfajokat tartjuk legajánlatóbbaknak, megjegyezve, hogy ezzel nem mondjuk, mintha ezeknél jobbak is ne lehetnének, hanem ajánljuk azért, mert mint igen jelesekét úgy ismertük meg.

Chasselas d'oré	Muscat Croquant
„ rouge	„ d'Alexandrie
„ d'Espagne	„ de Lunel
„ rose royal	„ de Frontignac
„ Napoleon	„ noire
Uva reginae	Passa tutti
Malaga Balog Pál	Muscat quadrat
Marguerite	„ de Smyrna
Diamant	Erdélyi muskotály
Frankenthal	Muscat bergamotte
Kövé	Catawba
Bakator	Isabella.

Az asztali szőlőfajokat két csoportra lehet osztani, t. i. zamatosokra és közönségesekre; nálunk Erdélyben a zamatosok kedveltebbek, s ha keveset eszünk belőle, talán méltán, de ezeknek hosszu időn keresztül és nagyobb mennyiségben való élvezése lehetetlen. A francziák, kik nagy választékkal rendelkeznek, alig esznek egyebet mint a közönséges Chasselas d'oré-t. Ezen szőlőfaj, mely különböző elnevezés alatt ismeretes, mint pl. Chasselas de Fontainebleau, Chasselas Thomery, Chasselas blanc, és Chasselas croquant, melyek valamennyien ha nem egy és ugyan azok is, annyira hasonlítanak egymáshoz, hogy alig lehet köztük valami különbséget találni, habár különböző talaji viszonyok közt nagy változatosságot tüntetnek fel, Páris közelében Fontainebleau környékén és Thomery helység határán természetik legnagyobb mennyiségben. Minthogy azonban Páris éghajlata nem elég hő arra, hogy a szőlő jól megérhessék, többnyire kőfalak mellé ültetik s egy öl magasságban redély (treillage) mellett mivelik. Az egész szőlőskert 6—7 öl magas egymással párhuzamban álló kőfállal van béépitve, melyeken vezetnek el a szőlőfa ágai. Vannak családok, különösen Chamiennesben, kik több nemzedéken át ezen szőlőmivelésből élnek és gazdagodnak meg. Több száz mázsa és milliókat érő szőlő termeltetik e vidéken, melynek legnagyobb részét Párisban értékesítik, de a legszebbjét London, Pétervár és Bécsbe szállítják. A szőlőnek téli eltartására Thomeryben is nagy gondot fordítanak, de ennek leírását nem folytatom, mert erről egy igen talpra esett cikk jelent meg a B. Bábo által szerkesztett „Weinlaube“ 1869-ik évi folyamában, melyet abból az érdekeltek megtanulhatnak *).

Paget János.

(Folytatjuk.)

*) Kivonathan mi is közöltük.

Szerk.

Mezőségi levelek.

M.-Szilvás, márcz. 20. 1870.

I.

Barátom! Az „Erdélyi Gazda“ 5-dik számában olvastam, hogy az ipar és kereskedelmi miniszter ur küldött egy részlet maclura aurantiaca magot az egyletnek kísérlet tétel végett. Ne haragudj, ha ezen téren megelőzlek benneteket. Én 1868 tavaszán hoztattam Pestről, Márk Ferencz urtól, $6\frac{3}{4}$ lat amerikai vad-narancs (maclura aurantiaca) magot, volt benne összesen 2125 mag; az említett év tavaszán elvetttem itt Szilváson a kertben; a mag, mint színe is mutatta, régi lehetett: mert az irt mennyiségből csak 90 költ ki. A mag nagyon kemény, folytonos öntözés mellett is csak rendre és későre kelt ki; gondos ápolás mellett, szépen fejlődtek a növények, több ágat is hajtottak, de egyet is azokból le nem vágtam, a szorgalmas gyomláláson és kapáláson kívül, egyebet körülöttök nem tettem; így következett el az 1868-ki tél.

A messze világrészből hozott növényt legkisebbsé kényeztettem, úgy hagytam azt, miként a mezőségi levegő kifejtette, még földet se húzattam tövére. A következő tavason, midőn számbavettem: minden nap meglátogatott és sokszor megszámlált növényeimből csak 45 kezdett hajtani. Az első nyáron nevelt mintegy 3 láb magas törzsökökből, csupán 1 állotta ki a telet, egy láb magas dereka megmaradván; a többi vagy földszint, vagy azonfeljül egy pár hüvelykkel, mind elfagyott. Más tavason a megmaradott 1 láb magas, pálcza vastagságu derék: sok oldalra nyuló 5 láb hosszú ágakat hajtott, melyeknek czitrom alakú szép levélzete van, s minden levéltövön egy rövid kemény tövis; úgy látszik, hogy az oldalra hajló ágakat eleven kert alakítása végett igen jól össze lehet fogni, s akkor biztosítva lehetünk: hogy mint első honosítója, Katona Dienes mondotta: „még a fene medve se megyen keresztül rajta!“ Többi növényeim a földszinről 4—5 láb magas, életerős hajtásokat emeltek egyenes irányban felfelé. 1869 őszén már egy kissé megkényeztettem és tövüket kapával jól feltöltöttem, hogy mennyi marad meg belőlük, szorgalmason tudatni fogom veled.

Első honosítója, f. t. Katona Dienes ur, azt írta róla: hogy az agyagos földet szereti; én kertem legjobb részébe vetttem, egyrésze azonban nedvesebb, agyagos természetű volt, de itt gyengébbek voltak növényeim, mint a jó televényes kerti földben.

Amnyi okos embert tanítani nem akarok, de azt hiszem, még sem lesz felesleges, a kedvező eredmény

elérhetése tekintetéből, az ültetés módjára vonatkozó nézetemet megírni. A lehető legjobban megmivelt és minden gyomtól gondosan takarított földbe kell vetni, spárga után, egyenes sorban: mert a mag kemény, későre kél, s a felkapott kerti gyom előli a gyenge növényeket; míg 1 annyi magasságra nem nő, a gyomláláson kívül egyebet körülé tenni nem kell, azt is csak nedves időben, azután nagy vigyázattal kapálni is lehet. Respektálni való egyik tulajdona az, hogy a nyul nem bántja; míg az épen mellette levő szép gledichia iskolámat földig rágta a nyul, addig ebből egy szálat se bántott. A további értesítést nem mulasztja el

barátod

M. K.

U. I. Ha valakinek maclura magra lenne szükség, utasítsd Pestre Márk Ferencz urhoz, ki az idén kapott Amérikából 10 font friss magot, miként velem magán levélben tudatá.

A trágya kezeléséről a szántóföldön.

Rendesen a trágya téli időben hordatik a szántó földre, miután ezen időtájban az iga erőnek legkevesebb dolga van. A trágya vagy apró rakásokba, kupaczkokba rakatik, s a szántás idejéig úgy hagyatik, vagy nagy rakásokba hordatik; vagy pedig kihordása után elterítettik, s alászántatik, vagy későbbi szántásig elterítve marad. Kérdés; ezen három szokásban lévő trágyakezelési mód közt, melyik bir nagyobb előnnyel?

Ha a trágyát kis rakásokba rakják, s alászántásáig úgy hagyják tetemes tápanyag veszteségünk van, mert ha az idő száraz és meleg, akkor ugyan csak kevés trágyalé szívároghat a földbe, de a rakás felső részében a legény tartalma anyag hirtelen oszlása bé áll; s miután nincsen mi az elpárolgó ammoniákat leköthetné, az veszendőbe megy;

nedves s esős idő beálltával ellenben a trágyalé a finomabb trágya anyagokkal együtt a földbe szívárog, mi miatt olyan helyeken, a gabona buján nővén, megdül. A trágya rothadása pedig, egyenetlenebb, mert a rakások aljában több tápanyag, s különösen több legény lévén mint a rakások felső rétegében; a trágyának alsó része hamarabb elrothad mint a felső, s így hatása a növényekre is nem egyenlő leend.

Nagy rakásokba rakván a trágyát, hasonló veszteségnek nézhetünk elébe; a nagy rakásba rakott trágya eső által szintén kilugoztatik, a mellett a nagy trágya-rakásban elegendő meleg lévén téli időben is, a rothadás akadályozva nincsen. Hátránya a nagy rakásokba rakott trágyának még a munka szaporodása, azt ismét szekerekre felrakni s szét hordani, kelletvén. Ezen kezelési módnál azonban a tápanyag veszteségét némileg akadályozhatjuk, ha a trágya közé rétegenként földet hintünk; mely egy részt a különben földbe szívárgó trágyalevet felfogja, más részt az elpárolgó ammoniákat magába felvéve és lekötve, annak elpárolgását megakadályozza. Az így a trágya közé terített föld azonkívül jó trágya anyagul szolgál.

Ott a hol a trágya kihordása alkalmával azonnal elterítettik, s akár mindjárt alászántatik, akár elterítve hagyatik; legkevesebb tápanyag megyen veszendőbe. Ez részint tapasztalat, részint tett kísérletek folytán bizonyult. A trágya elterítve közvetlenül a földdel érintkezésbe lévén a föld vonzó tulajdonánál fogva a trágya rothadása által képződő ammoniákat leköti, mi a kis rakásokba rakott trágyánál a földtől nagyobb távolsága miatt nem történhetik; az így elterített trágyára a rothadást eszközölő tényezők u. m. levegő, nyirkosság és meleg egyaránt hatván, a rothadás is egyenlő, s a táp anyagok is egyenlően lévén elosztva, a növények disztlésére egyenlően folyhatnak be.

Lehet azonban eset, melynél fogva a trágyát nagy rakásokba hordatni czélszerű, s ez leginkább a meredek helyeken fekvő földeknél szükséges, a hol az olvadó hóviz által, a trágya, ha elterítve volna, elmosatnék.

Walter Lajos.

T Á R S A L G Ó.

Erdélyi gazdasági egyesület.

III.

Választmányi ülés már. 7. 1870.

(Vége.)

11. Olvastatik az egylet jelen évi működési tárgyso-rozatának elkészítésére kinevezett bizottság munkálata, mely szerint gazd. egyletünk 1870-ik évi működésének — a gazd. érdekek általános felkarolása és hatásköréhez mért ápolása mellett — főbb pontjai lennének: az igazgató választmány és szakosztályok újra szervezése; a gazd. szakirodalom ápolása és fejlesztése; vidéki bizottságok létesítése; a gyümölcsfaternyesztés előmozdítása és népszerűsítése; a megkezdett borászati körút folytatása kapcsolatban egy gyümölcsészeti körúttal; gazd. eszközök és gépekkel próbamunkák létesítése, s végre állatkiváltások rendezése. — Választmány a munkálatot némi módosítással magáévá tévén, a benne ki-

fejtett pontokat működése irányadója gyanánt elfogadja, s a nmlgu földm. m. k. miniszteriumhoz felterjesztetni határozza.

12. A mult évben elintézetlenül maradt ügydarabokra nézve — határozatlik, hogy a szakosztályok és illető bizottságok szölyttassanak fel azoknak a jövő választmányi ülésig leendő ellátására.

13. Az „Erd. Gazda“ 1869-ki pénztári számadásainak átvizsgálására kijelölt bizottság jelentése szerint a számadás helyesnek, a pénztári készlet pedig rendben találtatván — szerkesztőség elismeréssel mentetik fel mult évi számadása illetőleg a felelősség alól; pénztárnok utasittatik a pénztári készlet átvételére; a jelen évi számadás vezetéssel pedig a szerkesztőség felügyelete mellett, ideiglenesen a helyettes titkár bizatik meg.

14. Nik Ferencz vaskereskedő számlája 26 ft 77 krról — Az egylet viszönköveteléseinek levonása után oly észrevétellel határozatlik kifizettetni, hogy ezután az egylet

részéről csak a titkár által tett megrendelések fognak tekintetbe vétetni.

15. Szotyori Nagy Sándor részvényes tagnak jelentvén be — kedves tudomásul vétetett.

16. Indítványoztatik, hogy tekintettel azon érdekközösségre, mely egyletünk és a k. monostori gazd. tanintézet közt fenáll, tekintettel azon tetemes kiadásokra, melyeket ez utóbbinál a foganatba vett berendezés igényel: igyekezzék az egylet — erejéhez mérten — tényleges segítséggel járulni az intézeti érdekek előmozdításához, s közelebről az intézet helyiségein tervezett ültetésekhez szükséges gyümölcsfacsemetéket és szőlővesszőket bocsássa díj nélkül annak rendelkezésére. — Készséggel kíván gazd. egyletünk az intézet iránti rokonszenvéről tetteleg is tanúságot tenni, s az indítvány nyomán 120 db. oltóványt, 200 eperfacsemetét és 2 ezer traminer-szőlővesszőt örömmel ajánl fel, kérvén az igazgatóságot, hogy a kiadásról és elszállításról gondoskodni sziveskedjék.

17. A nem sokára bekövetkező tavaszi kerti munkák, s főleg a köztelken nagymérvben eszközöndő gyümölcsfanesítés végett elkerülhetlenül szükség lévén egy kertészsegédre. — Utasítatik h. titkár, hogy egy alkalmas kertészlegény fogadásáról intézkedjék.

18. Előterjesztetik, hogy a csordajárásnak néhány év előtt történt megszüntetésével bekövetkezett túlermelés-, s a trágyázás és kellő megművelés hiánya miatt előállott talajkimerülés következtében a kolozsvári határ termőereje annyira fogyott, hogy a jövő évi terméseknek aggodalommal lehet elébe nézni; ezért a helybeli gazdák egy része elhatározta kérelemmel járulni a városi képviselő testülethez a csordajárás visszaállítása végett. Ennek folytán fölkeretik a választmány, hogy ha e tárgyban véleményadásra fog felszólíttatni, ne nyilatkozzék az említett gazdák nézete ellen. — A választmány mint ez előtt, úgy sem most, sem jövőben nem helyeselheti az okszerű gazdászati elvekkel meg nem egyező eljárást; azonban, ha a helybeli gazdák egy részének erős meggyőződése, hogy üzletét másképp, kár nélkül, fenn nem tarthatja: saját meggyőződését senkire erőszakolni nem kívánja.

19. Bemutattatik a köztelki 1869-ik évi terményekről és munkanapszámokról készített kimutatás. — Átvizsgálásával a kertészeti szakosztály bizatik meg.

20. Titkár kéri a választmány intézkedését a köztelken termett 150 font pirosító buzérrá nézve. — Eladatni határoztatott.

21. Jegyzőkönyv hitelesítésre. — Nagy Ferencz és Pataki Sándor tagok neveztetnek ki.

Farkas A.

h. titkár.

Levelezés.

Szászváros, feb. 15. 1870.

Az új borok ámbár jól készülnek, mégis minőségre a jeles 1868-dikét — gazdáik ajánlataira daczára — sem fogják soha elérni; sőt alig lehetnek valamivel jobbak a 67-dikinél. A tavalyi lefejtett bornak akója (5 veder) idáig 6 fr 50 kr.; — 7 ft; jó közepes 68-dikinél 8 ft 50 kr.; első rendűnek 10 fr. Nem jelentéktelen mennyiségben vannak még régiebb boraink is.

Egy 10—12 akós hordónak vitelbére az alvinczi vasúti állomásig 2 fr. Kisebb mennyiségben 1 mázsának szállítás díja Alvincztól Aradig 50 kr. Aradtól Czeglédig 48 kr.; innen Bécsig 72 kr.; s eszerint Alvincztól Bécsig 1 fr 70 kr.; Az erdélyi vasúton Alvincztól Aradig a legkevesebb 110 mázsányi szállitmány után, mázsánként 23 krnyi ármérséklet lép életbe; miáltal egy mázsa szállitmány Alvincztól Bécsig 1 fr 47 krba fog jönni. 1 oszt. akó bor közel 130 font, melynek viteldíja az utóbbi árszabály szerint Alvincztól Bécsig 1 fr 91 krt tenne. (W)

Czófalva, 1870. márc. 7.

Soha ember az előítéleteknek nem volt annyira kitéve, mint e sorok írója, midőn egyszerre — az egész Háromszéken senki által nem termesztett — csehkomló, és új amerikai-faj tengeri termesztését megkezdette, — egy időben hozatván féllat eperfamagot is további kezelés végett.

Kicsiny és nagy ur ki nem fáradt a sok élczen... e jó urak nem muzsikálnak most!! én pedig a szerkesztő ur engedelméből rágyujtok, s elmondom, hogy az érintett kezdeményezést, ha tiz X-et érnék sem bánám meg.

Komlóm bujtványait (setzlinge), Saaz kerület gazdasági egylete elnökétől bírom. A Saazi faj nem terem ugyan ép anynyit, mint az Auscheri vagy Badenbergi faj, azonban kellemes illatjánál fogva minden időben keresettebb, s mázsánként 15—20 frtal értékesebb.

Komlászatomat Schöfl és dr. Staam könyvei utmutatása után üzöm (az elsőnek könyvét használva legtöbbit) oly szép sikerrel, mikint dugványaim már az első évben termést mutatnak föl, mi ritkaság a komlóházaja Csehországban is, — a termés minőségére vonatkozólag, elég anynyit említenem, hogy midőn az elsőtermésből egy német serfőzőnek adtam, oly isteni jókedve lett, hogy csaknem felfalt örömben; látva mikép a nálalevő Saazi és saját termesztésem között semmi különbség nincs (a leendő pesti kiállításra elsétáltatom).

A tengerit egy kolozsvári kereskedőtől hozattam, új amerikai faj lévén, a kísérletet akint tettem meg, hogy két évig három különböző időszakban és pedig május 5, 20 és június 4. magoltattam el, kövér, félhusu és sovány földbe, — az eredmény meglepően kielégített.

Anynyi hátránya van ugyan, hogy véghetetlenül szeret fiókot hajtani, a többek között egyet meg olvastunk, melyen 16 volt, s mindeniken 5—9 hüvelyk hosszúságu cső. Ezen azonban lehet segíteni, a szokásos megfiókolással, ha pedig arra időnk nincs — tapasztalatom után állitva, semmi kárt nem látok a termésben.

És végül, hogy jön idő, midőn egykor sok, — de sok, eperfára lesz szüksége annak, ki az életet el nem akarja alunni: több mint valószínű.

Tessék most nevetni uraim!!... bárha ily korám nem akartam kitalálni, zárjel közt megsugom, hogy az idén 800 □ területen „kőményt“ szándékoznám termesztetni. Ez megint kísérlet — de nem nevetni való ám, hiszem önöknek ez is az lesz;... majd megmondják: „jól éltünk kőményes levessel,“

C s i a J ó z s e f.

Maros-Szt.-György, mart. 15. 1870.

Miután alig küldhetnék más gazdasági tudósítást, mint legfelyebb azt: hogy a sok eső, sok sár és igen nagy árvizek miatt, alig mozoghatunk, márcziusi vetésekre pedig nem is gon-

dolhatunk; szerkesztő ur engedelméből, gazdatársaimmal, s méhésztársaimmal egy pár szót fogok váltani:

1) Ébner Sándor g. t. ur sertésnyésztésről irt cikkéhez: a kondással ismeresse meg a Belind-füvet (*Hyosciamus niger*) mely minden házi állatnál, ha az illető helyet ezen füvel megdörzsölik, vagy elején a kérdéses helyre két-három gyenge ütést teszünk vele, minden további bajoskodás nélkül a nyüveket elűzi; makacsabb eseteknél a dörzsölést vagy ütögetést ismételni kell.

2) Szentgyörgyi József ur méhészeti cikkére egy pár szóval többet:

A paraszt méhészetnél is, mint akármelyik másnál a méz és bogárban tavasszal, gazdag kasoktól (nevezetesen jó anya mellett) lehet a legkorábbi és legjobb rajokat várni, s kapni és inkább ezektől várható, helyes kezelés mellett, a méhészet ez évi eredménye is.

Hogy a Szentgyörgyi József ur tudósítása szerint, a közepes minőségű méhek rajoztak, s a gazdagok kora fiasítások miatt megvetettek, oka a méhésztudományosság, quod sic demonstratio:

A bogárban és mézben gazdag méhkas korábban képes kellő fiasítást előállítani, mint a közepes, csak osztán a méhésztudóknak legyen gondja hives idők beálltával az ilyen kasokat a megvetéstől megvédeni, vagy is: azokat takargatni, éjszakára röpjukaikat, szelidebb idő beálltáig, mindig kissébbre venni, s biztosítani, hogy ezektől kellő időjárás mellett, elég korán és szép rajokat fog kapni.

A közepes minőségű kasoknál bogár és mézkészlet kevesebb, s természetesen, hogy a fiasítás is csak kissébb mérvű s fenn a kas csúpjá körül van, ezért hűvebb idők beálltával, a keveset a kas csúpjába hol a meleg is összpontosulni szokott, könnyebben megvédhetik; de másfelől nagyobb mérvű fiasításhoz csak új mézlelő megnyíltával fognak, mikor már derek többé nem várható, de azért ezek is tavaszi étetgetés mellett, ha kellő melegük nem hiányzik (mit szalma, gyékény, s olykor ruha és pokrócz darabokkal kénytelen a méhésztudó előidézni) elég korán és bőven fognak fiasítani, s kedvező időjárás mellett korán is rajozni.

Megtörténik az is, hogy a tulságos bómézü paraszt-kasbéli méhek nem rajoznak azért, mert a telekast nem örömet hagyják el, de ennek a Dzierzon rendszernél egyszer sem szabad előfordulni; mert a felesleg méz elvételével, a mézbőség leszáltható, mi a paraszt-kasoknál vagy nagyon nehezen (a kas felső része elhúzásával) vagy pedig rakkaptárok nélkül, éppen nem sikerül, azért, az ilyen paraszt-kasok alá deszka, vagy vesszőből font polczok teendők, hogy bő mézüköt léppé feldolgozassák, s kellő fiasításra ez által tért nyerjenek; vagy nagyon korán a lépeket visszacsatolni, mi ugyan ezen célra vezet, s a méheket fiasítás és rajzásra fogja előkészíteni.

A rajzástól elmaradt gazdag-kasok kidobolási ideje szerintem, mindig jobb későn, október végén midőn a fiasítás megszűnt, mint korán; mert a paraszt-kasnál a fiasításos lépek áthelyezése vagy merőben lehetetlen, vagy csak hiányosan, s részletesen eszközölhető, s a kárba ment fiasítás által, a nyert méznél, többet veszítenénk; ilyenkor osztán a mütét semmi nagy mérészséget nem, de annál több ügyességet, gyakorlottságot, türelmet, s hidegvért igényel.

Paraszt-kasokból Dzierzon féle kasokba lépkerekekkel, a korán kidobolt méhek fiasításos lépei is áthelyezhetők, ezt

próbáltam, tudom, de paraszt-kasból, parasztkasba az előbbirt okon nem ajánlom.

1864-ben 32 darab nagyobb részint igen gazdag paraszt-kast doboltam ki csupán nőm segédkezése mellett 8 nap alatt, s mindenik igen jól sikerült; igaz hogy mindenikkel Dzierzon kasbéli utó rajokat erősítettem meg, s kellő eledelükről egész télire előre gondoskodtam.

3) Bereczki Máté ur szemzési ajánlatához:

Biztos oltó-ágakat gyümölcs fáinkon alig kaphatni; őszi és kajszi barack fáink általában elfagytak; cseresnye és meggyfa virág rügyei nagyrésze elfeketedve; a kényesebb fajta körtve fák nagy részben mind elfagytak, héjjok alja már fekete, s hogy a tavaszi oltogatásra tett munkán ne kelljen bánkodni, jobb lesz az oltást szemzésig halasztani; miokon? mivel reménységem szerint ez idén sok szükségünk lesz rá; ide melkélvél, miként rajzolni tudtam, küldök egy egyszerű szemző szerszámot, melyet lúdtollból kell a minta szerint kivágni, jó éles tollkessel; ezzel a körülmetszett rügyet, hajlékonyságánál fogva akár vastagabb, akár vékonyabb ágról, minden hosszaspépeltés nélkül egy másod-percz alatt, egyetlen szembeteszítés által oly épen le lehet venni, hogy egynek is gyenge csirája a törzshöz nem szakad. Ezzel a szemzés szapora és biztos, a midőn a tollkés hegyével ötből egy vehető le kellő épességben, s hosszadalmassága miatt az sem mindig biztos. *)

Lehet, hogy ezen egyszerű találmányra más is rá jött, én azonban senkitől sem láttam, senkitől sem tanultam, több husz évinél mióta használom, s a kinek ajánlottam elismerőleg nyilatkozott róla, ezért valék bátor közölni.

Még egy szomorú jelentésem is vagon: elfedett szőlőfáink csaknem mind elfekedettek, rothadtak, míg a fedetlenek igen csekély kivétellel épen maradtak; hogy aztán rügyeik miként fognak hajtani? az az idő kérdése; jelenleg felvágva, szép zöldek, nedvdúsak, csak ezután baj ne érje őket.

M.

Gógán-váralja, 1870. mácz. 15.

Dr. Császárnak a hold befolyásáról az idő változásra, közölt cikkéhez pótlólag még egy sokszor, nálunk legalább igen sokszor hallott paraszt praktikát vagyunk bátor megérteni; t. i. azt tartja ez, hogy ha a holdnak bármely változása, vagy negyede délelőtti órákon történik, azon negyedre jó, délutáni holdváltozás ellenben rossz időjárást jelent.

Továbbá az egyvelegben érintve van a törköly mint trágya anyag. Megeszik azt a marhák és kiválólag a juhok édes örömet nálunk is, és nem csak a Rajna mellett. Hanem miután elismert tény, hogy minden növénynek legjobb trágyája önmagának korhadványából áll elő: ennél fogva a törköly is ha egy kissé korhadásba megy, a legjobb trágya a szőlőre; ki tagadólóg rázná a fejét, tessék kivált új szőlő-ültetésnél, több trágyanemmel összehasonlítva megkísérteni; mind a fogamzások többsége, mind bujaság által ki fognak tűnni a törkölyvel ültetett vesszők, vagy gyökerek. Probatum est.

Időjárásunk olyan mintha korcsomásoknak volna árendába kiadva. Eső és hó váltakoznak, mint a baka az őrhelyen; nappal és éjjel havaz. Nem lehet dolgozni semmit. Ha pedig

*) Az ideillő kis rajzot, többekkel együtt, a jövő számhoz melkéljük. T. levelezők szemzőeszköze, melyel a körülmetszett szemmet az ágról leveszi olyan, mint egy lecsonkitott, lúdtollból készült fogvájó.

tavaszi elején kivált szőlő művelő helyen a munka késik, rögtön beáll a munkaerő calamitas, melynek okairól Kenessey értekezett is. Én csak rövidre foglalva okául tartom nálunk: a birtokosok nagy számát; a munkások kevés igényeit, min csak a jó iskoláztatás segíthet; a valódi szakképzett munkások hiányát; némely nagyobb uradalmakban szokásos sok munkást kevés munkára.

Viszontlátásig!

P. Dániel Lőrincz.

O.-Szilvás, marc. 20. 1870.

A január vége felé beállott nagy hidegekkel a földművelés, ásás, forgatás megállott volt; — a február 10-dike tájt történt változással, minden ember, a kinek olyas munkája volt tovább folytatta; így történt ez nálam is. A mióta emlékezem, oly kedvező idő nem volt a rigolozásra, mint az idén; — azt is mondom, hogy soha jobban forgatódni földet nem láttam, s nem is kívánok, mint az idén. Jó volt először; mert a föld tökéletes teljes nyirkoson forgatódott: — ezen nyirok azt hiszem 2—3 évig is eltart, főleg ha az ember nyáron által a forróbb hónapokban polyvával az új ültetést behint, eként a nyirkosság szembeötlőleg sokáig áll; jó volt másodszer azért, mert az első ásás, az az a föld fejrétege, a mit rendszeren a forgatók nagy galyokban szoktak leontani, most tökéletesen összeomolva porhanyósan ment alá; de jó volt végre azért is, mivel szárazságban az ember szívódással tudott annyira menni, hogy a földet 2 láb mélységig pontosan kivessék, s a harmadik láb (vagy kevés híján egész láb) felásva a fenéken maradjon. Most miután a föld az átázás miatt könnyen ásódott, nem csak a kiszabott 3 lábot ásták fel; hanem sok helyt még azért kellett szót emelni: ne ássanak igen mélyen.

Az idén, 1869 ősztől kezdve mostanig rigoliroztattam öszvesen 4 hold 192 $\frac{1}{2}$ ölet, s nagyobbára mind új helyen. Csombordon, mikor én ott gazdatiszt voltam ezelőtt 6—7 évvel, fizettünk 25 öl után, 2 ft 50 krt, egy véka törökbuzát, egy kupa pálinkát, úgy hogy 2 láb földet kihányanak 1 láb földet felásva a fenéken hagyjanak. Tegyük ezen 25 öl után járó fizetést pénzzé: 1 véka törökbuza számítható 1862—1863-ban 80 krba; 1 kupa pálinka 40 krba; ehez hozzá adva a 2 ft. 50 krt; jön 25 öl után 3 ft. 70 kr; így tehát egy hold (1600 öl) 236 ft 80 krba jött. Én most fizettem ugyan csak az irt módon való ásatással öle után 15 krt; ekként jött 1 hold (1600 öl) 240 frtba; e szerint tekintve a mostani kézi munka drágaságot, elég kedvező árban rigoliroztattam. Tegyük egy kis számítást, miben áll a szőlő tulajdonosnak 1 hold ujonnan beállított szőlője. Vegyük a mostani időt: rigolozás ára 240 frt; ennek egyengetésére, beültetésére szükséges, mintegy 80 nap szám 40 krjával 32 ft. Annak, a ki az ültetendő fát is pénzen veszi, ezerét közép árban 6 fton, miután 1 holdra a közönséges ültetés szerint (a sorok 3 lábnyira, a tövek is 3 láb távolságra; ezen szabály nem mindenütt áll, mert magas helyeken, a hol a verőfény erősebb, sűrűbben is lehet) szükséges 6400 tő; — de minthogy a táblák mellett utak, vízvezetők sat. vannak számítsunk 1 holdra csak 6000 tőt; tehát a vétel ár 36 ft; — s ha, a mi legegyszerűbb ketőssével ültetjük a vesszőket: két ennyi, tehát 72 ft; — az első évben áll tehát 1 hold beállított szőlő 344 frtba. Első évben csak is egy pár gyomlálás, ha szükséges, és őszire elfedés gyanánt szolgáló hontsok-huzás a tövek körül; — ezekre öszvesen menjen fel 50 napszám 40 krjával, 20 frt. A második évben tavasszal szükséges a kitakarás, az az a hontsokok szót

hányása, e mellett mintegy 3—4 ujnnyira kinyitása; a felső szétágzó gyökerek elmetésése; az első évbe tett hajtások visszavágása; legalább egy pár kapálás, s egyszersmind gyomlálás; őszire jön a tökéletes elfedés; ezekre öszvesen menjen fel 140 napszám, 40 krjával teszen 56 frtot. Tehát a karót, s az ültetéshez szükséges ezövek-jegyeket nem számítva 1 hold szőlő állani fog a második év őszén 420 frtba; ennyi a költség a harmadik év tavaszáig. Ekkor várja már a tulajdonos, hogy szőlője termést adjon, s fizesse vissza legalább az eddig tett költségek némi kamatját; — az első termés természetesen kevés, legfőlebb 90—100—110 veder; ennyi a 420 frtnak és a fáradságnak harmadik évi kamatja, nem számítva a negyedik évben reá tett rendes munkát. Miután borászatunk még oda fejlődve nincs, hogy 1 év alatt új borunkat tökéletes érett borrá tudja tenni: — kénytelen a szőlő tulajdonos 2—3 évig várni, míg borát, mint ó bort — de még akkor sem tökéletes érett bort — a fogyasztó közönségnek átadhatja. De ekkor is vevőt finom borára nem igen talál; — mert fájdalom! fogyasztó közönségünk még ott áll, hogy egy része azt tartja jó bornak, a melyikből egy kupa már lehuza a fejét. Kivitelünk is még csak bölcsőjében van egyfelől a közlekedés hiánya miatt, de másfelől a szokás miatt is; így például a Kolozsvárt tartott bor egybehasonlításnál, hazai jelesebb borainkat a külföldi hirnevesek egyrészevel egyfőrmának, s egy-egyét jobbnak is találtak; s még is, ha egy tekintélyes asztalt avagy estélyt rendez valaki, inkább asztalára teszi csak nevéért ama külföldieket tán nem is valódi minőségökben, mint a mi épp oly jó, s talán még jobb tiszta zamatu borainkat. Mindezekből következik, hogy új szőlő állítás csak is olyan birtokosnak való, ki a belé fektetett töke kamata után több évig várhat.

1 Szintén ezt lehet mondani a többi gazdasági termények eladására nézve is, hogy a ki teheti várjon és válassza meg a legalkalmasabb eladási időt. Vidékünkön kissebb mennyiségben 10—20, sőt 100—150 vékáig csak lehet adogatni gabonát — értve rozstot és törökbuzát, tisztabuzának itt nem nagy kelenődése van. — Summásan kinek eladnánk nincs, legfőnebb egy pár nyomorult szeszgyáros, azoknak is a gyára, ha az út roz, hogy hetenként gabonát, avagy fát nem vehetnek helyt áll; — ilyen helyzetben, mit tehet egyebet a szegény gazda — kinek nyakára jár naponta 25—30 rest cseléd fizetésért, a mellett a méreg drága és még nehezen kapható napszámot kell fizetni: mint hogy várja békétüréssel vasútaink elkészültét, s ezzel a forgalom élénkülését,

Az „Erd. Gazda“ 2-ik számában közre adott nyilatkozatomra Seres ur Patából némi megrovó észrevételeket tett. Erre megjegyzésem az: 1-ör a vizmosásnak polyvával való felfogása mily czélszerű? annak megítéltetése végett, tessék az észrevételet tevő urnak — ha ő nem használja — oly gazdaságba menni, a hol az gyakorlatba van véve, s átfogja látni: mennyire előnyös. Hogy kinek mennyi polyvája van, az attól függ, ki mire használja polyváját. A második észrevétel az általam készített járomra esik; erre csak azt mondom, hogy én használok, s nállam még eddig az említett nyakfeltörési bajok elő nem adták magokat; ez okból én is tovább használok, s mint gyakorlatilag kiprobáltat másoknak is ajánlom.

Albert Lajos, gazdatiszt.

Karatna (F. Fejérmegye) 1870 mart. 21-én.

A székely közmondás azt tartja: „a milyen volt a tél, a nyár is olyan lesz“ nó de az Isten attól, minket őrizzen meg!

a csak most beköszöntött tavasz első napjára, oly hideg, s akkor hó lett, hogy bármelyik zordon karácsonnak se válnék kisebbségére, most erdőlünk jó szánútban. A múlt nyáron itt gyakori zápor esők estek, minek a roszt következését, juhnyájainkra nézve, naponta tapasztaljuk, nálunk a juhok a sárvízben és mételyben naponta hullanak; tej nélkül bárányoznak. Nagy károkat szenvedünk, ki ki a maga értéke szerint, mert sok gazda utolsó juhának is a bőrét rúdra tette; ez rendkívüli nagy csapás. Ha az „Erdélyi Gazda“ hivatalosan egybegyűjtletné azon adatokat, hogy Háromszéken s itt F. Fehérben hány juh esett el? elbámulna rajta, mit én tudni igazán óhajtanék, de az csak hatóságilag lenne elérhető. *)

Ezen kedvetlen roszt tudósításom után közelebről a szeretés telettetéséről fogok értekezni, gazdaságosan, székelyesen.

Egy karátnai földbirtokos.

Egerpatak, márcz. 23 1870.

Tavasz első napja is elérkezett, mégis a természet folyvást télies színt visel; jelen hó 12-e a legszebb verőfényes nap volt az idén, s nem csekély meglepetésünkre 13-án reggelre havazó zord időre ébredtünk, mi egészen 20-áig tartott, e közben a keleti szél is felkölt, s a földet amugy februáriusi módra megfagyaltta, pedig még csak vagy három szép nap kell vala, s a szántáshoz, bátran hozzá foghattunk volna; a kertekben a veteményezés már folyt is. Ma ugyan szép verőfényes nap van, de a hó szilárdon áll, sok is hullott le, s ha a déliszél nem kezd mozogni, hosszasan lesz vendégünk; a tavaszi vetésünk ugy látszik megkésik: bár ápril 10-e körül foghassunk hozzá.

Juhaink most bárányzanak, a bárányok, a hidegidő miatt szigoruk és sok elpusztul; némely falvakban a mételyben juh is nagyon sok hullott el. A juhok párját a bárányokkal együtt megveszik 15—18 fton.

A múlt héten éppen a legszigorubb idő tartama alatt Háromszéken három országos vásár folyt le: K.-Vásárhelyt, S.-Szt.-Györgyön és Uzonban; képzelhetni mennyire néptelen követezőleg élénktelenek voltak, a kereskedők és iparosok nem kis bossúságára; én egyiken sem voltam jelen.

M á r k I s t v á n.

Szőkefalva, mártius 28-án 1870.

Valószínűnek tartom, hogy ezen tudósításom már a 6-ik számtól elkészt; azt is tudom, hogy a jövő számra még több ehez hasonló tudósítások fognak érkezeni, szőlőhegyeink szomorú állapotáról; mégis ha már hozzá kezdettem: ezt a néhány sort beküldöm.

Az idén gazdag szürethez nincs reményünk Sokaknak még csak költeni való szőlőjök sem lesz Küküllőmegyében.

Jól mondták azt a régiek, hogy a jó munka soha sem árt, s ha néha igen is, de ritkán és kevesebbet mint a roszt; ezt eléggé bebizonyította az idei 14 napig tartott kemény hideg, mert a kik szőlőfáikat a múlt ősön jól bé nem takarták földdel, vagy pedig a hó bé nem lepte: ott ezen évben nincs szüret; Küküllőmegyében pedig szinte általános gyakorlat, hogy szőlőfáinknak csakis új fáját, az az a termőfát takarjuk bé kevés porral, de sarkát, az az vén fát nem erőtítettük a leszántáshoz, és nem is takartuk bé. Most már betakarunk, de kő! nincs semmi különbség a különböző fajokra nézve; mind

*) Ugy hisszük, hogy magáu uton is egybegyűjtethető lenne s még talán sokkal hamarább. Szerk.

egyformán áldozatai lettek a hidegnek. Csakis azok számíthatnak az idén termésre, a kik szőlőfáikat egészen sarkastól betakarútták, és a sok zápor a földet le nem mosta róla.

Azt hiszem közelebről a bor ára tetemesen fölhang; csak is az pótolhatja némileg azon szegény szőlősgazdák kárait, kik boraikat mostanig megtudták tartani

Sokaktól hallottam a múlt őszzel, „Kár volt dolgoznom szőlőmet, mert még a műveltetési költség et sem fizette ki;“ hát a jövő őszzel mit mondunk, ha semmit som fogunk kapni? mikor a napszám előre láthatólag még drágább lesz mint a múlt évben volt. Reméljük, dolgozzunk és bizzunk a jobb jövőben!

K. L.

Kolozsvár, 1870. márcz. 28.

(A 2-dik és 3-dik felolvasás.) A múlt számunkban ismertetett első jótékony czélú felolvasáshoz, két egymást követő vasárnapon még kettő járult Olvasóink és a t. előadók megbocsátnak, ha a rövid ismertetésen kívül: egy-két bíráló megjegyzést is hallanak ezuttal tőlünk Tennünk kell ezt, mert mi a felolvasásokat Kolozsvár művelt közönsége állandó mulatságai között óhajtanók látni, s kivált most kezdetben, míg előadók és közönség összeszöknek, nagy szükség van rá, hogy a hiányok, tévedések szellőztetve, s más alkalomra lehetőleg pótolva, kikerülve legyenek.

Márczius 20-kán folyt le a második felolvasás; közönség jóval több mint először, bár zsufoltabb bátran lehetett volna. Ez alkalommal két értekezést hallottunk:

— Dr. Török Aurél, az orvos-sebész intézet egyik tanára, beszélt „a szív hatalmának élettani okairól“. Elmondá, hogy „az emberre nézve érdekesebb tárgy önmagánál nincs. Bennünk 25 millio telegráf gépecske van (idegek), melyekből 10 ezer együtt 1 vonalnyi vastagságu; billiókra megy a naponta váltott sürgönyök száma, s ha láthatnók: hány millio agysejt és telegráf készülék hoz létre valamely szép gondolatot, találmányt: csak akkor tudnók azokat igaz értékök szerint méltányolni Bemutat egy 8-szorosan nagyított szívet, melynek akarattunktól nem függő folytonos mozgását is az idegek eszközlik, (ezt egy csinos kísérlettel: villanyfolyam által rángatott békaszíven mutatta be.) Egy emberélet alatt a szív középszámítással 2000 millioszor húzódik össze, s minden összehúzódáskor 1 millio véresejt indul belőle körútjára. Sajat szívdobogásunkat egy a szívre tett kis dobbal, melyből kaucukusó vezet fülünkbe (ezt is láttuk): jól lehet hallani. Szívünk naponként 4 ezer mázsa, s 60 évre számított életidő alatt 87 millio mázsa erőt fejt ki Vérünkben uszkáló apró testecske, ugynevezett véresejt 25 billio lenne; ezek viszik és rakják le mindazon különböző anyagokat, melyekre a testnek szüksége van. A véresejt a legmagasztosabb összetettségu anyag minaképe — Egypárszor hallottuk Dr. Töröktől, hogy a szívkamrát, a szív gyomrának nevezte; ezt izléstelennek, s annyiban helytelennek tartom, hogy a mire egyszer türethető műszavunk van: ne használjunk helyette mást. Természetesen azt sem vehetjük egy tudományát szenvedélyesen szerető szaktudóstól roszt neven, ha az élettant a jövő tudományának, s minden tudományok felett állónak nyilvánítja, melynek általános elterjedtsége fog mértékül szolgálni a nemzetek viszonyos műveltsége megítélésére sat: nézetünk szerint: egy nemzetet soha sem egyetlen (bármelyik) tudomány kiváló művelése, hanem csak az összes tudományok összhangzó elsajátítása tehet valóban művelté

— Szász Domokos ref. lelkész érdekes képeket vázolt „a nőnem történetéből”. „A nőnem története az emberi művelődés története; minden kor és nemzet műveltségi állapotának legcsalhatatlanabb hőmérője: a nőnem állapota akkor és ott; emberi méltóságát becsüli meg és tartja tiszteletben a férfi, mikor a nővel méltányosan bánik. A grönlandiaknál a nő csak első házi állat; az indiánoknál a férj vadász, a házi terheket egyedül a nő hordozza. A kínaiak szerint: megházasodni oly kötelesség, melyet minden becsületes embernek teljesíteni kell. Konfucse a nőt a férfinak teljesen alárendeli, úgy hogy a férj halála után az idősb fiúgyermek parancsol a háznál az anyának is; leány vagy asszonynak semmit sem szabad csak saját akaratja szerint cselekedni; tanításban nem részesül: nehogy erkölcsöt megvesztegessen. Persiában a férjnek oly kellemes helyzete van, hogy neje minden reggel kilenczszor kell hogy megkérdeje tőle: „mit akarsz édes férjem! hogy cselekedjem.” A régi izraeliták vásárolták nejeiket, s általában nálok a nőnek alárendelt helyzete volt, mégis Salamontól egy igen szép dicsérő éneket olvas fel: mit ér a jó asszony? A görögöknél Istenek közt, hasonló rangban ott találjuk az Istennőket, s ez a nők társadalmi helyzetének emelkedettségére mutat. Socrates szerint: hiányzik a nőkben az elme ereje; Plato már követeli, hogy a férfiakkal egyformán neveltessenek; Aristoteles szerint: ők egyik fele az emberiségnek. Azonban a kereszténység szelleme volt az, mely a nőket, az őket megillető társadalmi polczra emelte, midőn szűz Mária, a gyermek Jézussal annyi milliók tisztelete, imádata tárgyát képezte. A magyarnemzet a nők tiszteletében az elsők közé tartozik; az özvegy volt gyermekének természetes gyámja; özvegyisége első évében nem volt perelhető; bizonyos esetekben következtelési joggal bírt sat. Átugorva a durva középkort, hol azonban a lovag imádatjéért rajongott: újabb időkben főleg Göthének van nagy érdeme, hogy gyönyörű női alakjaival a szép és jó nő eszményképét általánosította; ránk magyarokra is Kazinczy, Kölcsey útján meg volt hatása. Jelenleg Európában a szláv népeknél legelnyomottabbak a nők. A nőnem valódi elhivatása: a családi élet köre, melynek ők szeretettől dobbanó szíve, melegítő napja. Emancipálni kell ugyan a nőket, de nem amerikai értelemben, hanem a tudatlanságból, jobb nevelés, több tanítás által, hogy ismereteikre támaszkodva tudjanak önállóbbak lenni, mint most, mikor még gyakorta kénytelen a nő gyengesége, önállóság hiány, keresetképtelenség miatt szíve ellenére menni férjhez, s magát egész életére szorenscéltlenné tenni. A nőnem magasb nevelésének fontosságát akarják jelteni a jelen felolvasásokban résztvevők, midőn a jövedelemből egy felsőbb leánynövelde-tőkét kezdeményeznek, azon meggyőződéssel, hogy Kolozsvár lelkes női önmagok érdekében tovább fejlesztik ezen ügyet.” —

Márczius 27-dikére négy felolvasás volt jelezve, mert a mult vasárnapról véletlen akadály miatt elmaradott harmadikat is most kellett volna a közönségnek kiszervezni. Ugy látszik előre meg is ijedt tőle, mert alig jött el a multkorhoz képest felényi.

— Megkezdé K. Papp Miklós; tárgya volt: „a Ceres csavargózós a mult december 2-diki viharban Lissa előtt”. Nagy bátorság kell hozzá, hogy valaki oly kevés előadási képességgel, oly nehéz feladatot tűzzön maga elébe; első rangú írók tehetsége és tolla kell, ily nagyszerű természeti tünemény megrázó szépségeinek rajzolásához. A választott czimról alig néhány sort hallottunk, mikor előadó a Ceres est azon hajme-

resztő pillanatban állítja elénk, midőn a Lissai kikötő előtt kifeszített vitorlákkal rohan az alig 150—200 ölnyi távolban fekvő partsziklák felé, s a vihart eként festi: „nincs semmi hang a haldokló gyermek nyöszörgésétől a kétségbeesett ember kiáltásáig, a mi a vihar zugásában benne ne lenne; ismét midőn azt mondja: „nincs oly roppant ágyuzás, mely egy viharcsapdosta vitorlafoszlány hangjával felérjen;” a többi rész száraz, pongyola elősorolása volt a Ceres útjának Alexandriától Triestig. Nagy hiánynak tartjuk, hogy előadó rendesen csak belekezd egy-egy festésbe; egy-két általános szót odavet, s mikor következnék, hogy már mondjon is valamit róla: abbahagyja; pl. Corfuról hallunk annyit, hogy „gyönyörű fekvésű sziget, egy darab lecseppent paradicsom, mely a legfelségesebb legpompásabb képeket mutatja” (de nem mondja: milyenek e képek!); vagy említi, hogy a ki a viharos tengert a fedélzetről látta: „fenséges, pompás látványnak lehetett tanuja,” (de mi volt e látvány? arról hallgat.) Ismét: „erről csak annak lehet fogalma, a ki látta;” sat.

— Másodszor Dr. Entz Géza, a monostori új tanintézet egyik tanára értekezett „az ember hajáról;” egyike volt, tudományos értékét tekintve, az eddig hallott előadások legjelessejének. „A haj az embernek egyik jellemző sajátása; más állatnak nincs; egyenes járásáért különös szüksége van rá, hogy agyát védje kúhatások ellen. A haj állásáról viselője érzelmeire, leikületére találó következtetést vonhatunk. Anyaga ugyanaz, mi a halpénz, lókörom, kigyópikkely sat. Két része van: gyökere, vagy hagymája a bőr alatt, kis üregben, kettős tokban olyformán, mint a málnabogyó fejtő szárteteje husos magvaiban, — és szára; a hajgyökérhez természetes zsír ömlik és oldalt két izomnyaláb nyulik odáig a bőrből, melyek összehuzódásakor a hajszál fölemelkedik. A négertörzs haja sűrű, meredt szálaival hasonlít egy elhasznált keféhez; a meredt szálak hengeresek, a fodrozottak lapultak; a meredteket a fodrászok úgy teszik fodrossá, hogy két meleg vas közt ellapítják. Az emberi-nem hajára nézve 3 csoportra oszlik: gyapotthajukakra (Ausztrália, dél Afrika sat), sima (kaukázstörzs sat.) és meredthajukakra (sarklakók, indiánok, mongolfaj sat.); némely magyar vidékek, pl. a palócok meredt haja, most is mongol rokonságról tanuskodik; az ősmagyar hajviselet: három fonott üstök volt, kerekben borotválva, miként ma is némely mongoltörzs teszi; imitt-amott a köznép hosszú hajával maig megtartotta ez ősviseletet. A fejtetőn 1 □ hüvelykre esik átlagosan 793 szál haj, a nyakszirten 711, általában a 150 □ hüvelykre számítható fejbőrön van 120 ezer hajszál. Minden egyes szál 3 rétegből áll: hám, kéreg és bél; a hámréteg pikkely nemű, az egyes pikkelyek, miként a házcserep fedik egymást, szabad végökkel a hajszál hegye felé; gyapotthajuknál a pikkelyek szétállóbbak, s ezért a szomszéd szálak inkább egymásba fogóznak, ugyanez áll a kócos hajról, lengyelfürtről is; az ügyes fodrász, ha felálló hajkességet akar építeni: visszafelé fésüli a szálat, felberzeli rajtok a pikkelyeket, s eként összetartóbbaká teszi (ezt, hogy mi is adjunk valamit hozzá, műnyelven t a p i r o z á s n a k nevezik). A hajszálak töveit külön vérerek táplálják; mikor a szál elhull, de csirája épen marad: miként egyik fog a másikat a gyermek fogváltozásakor, aként tolja ki egyik hajgyökér a másikat, s nő új szál, de ha a csira is elhalt: nincs olv. czifrancvü kenőcs, mellyel újat lehetne teremteni; kopaszság marad ott örökre. A korai hajhullásnak okai lehetnek, a családi öröklésen kívül: a tulságos testi élvezek, megfeszített szellemi munkásság, erős indulatok, bánat sat;

Melléklet az „Erdélyi Gazda“ 6-dik számához.

nagy tudósok, államférfiak haja nem szokott tartós lenni. Melen tartott fej hamarabb kopaszodik; nők (és vakon születettek) haja tartósabb; némelyek okát a szakál és bajusznövényben keresik, melyre a férfiaknál sok hajnövesztő erő pazarlódik; kétségtelenül azért is tartósabb a nők haja, mert nem nyírják s míg eként hajuk összesen 2—3 láb hosszúra nő, a férfiaké, évenként 4 hüvelyknyit számítva nyírásra, 60 év alatt 20 lábnyit kell hogy nőjön; ennyitől a fejbőr kimerül. A nők mostani hajviselete, a chignon, káros; az az idegen hajhalom mintegy gőzfürdőben tartja a gyökereket; továbbá leggondosabb tisztogatás mellett is a hajtoldalékban gombácskák képződnek, melyek átszállanak a tulajdon élő hajra s azt is megromtják. A haj színe függ a kéregrétegben levő festanyagtól; legelterjedtebb a fekete; világosbarna és szőke az indogermán fajoké; rőt: a norvégek, svédek, angol-szászoké. Őszüléskor a bélállomány sejtjei huzódnak össze s az ennek helyét elfoglaló levegő átviláglik a setétebb kérgen. Csodálatos a mély bánat, iszonyu rémülés alkalmával történni szokott rögtöni őszülés; Angelonak csak ott lettek haján őszfoltok, hová ujja begyei értek, melyekre fejét támasztá, mialatt testvére halálos itéletét olvasák fel; tapasztalták, hogy az erős indulatkor képződő verejtéknek erős maró tulajdonsága van; ez hathat ilyenkor rögtön szintelenítőleg a festanyagra; hámtörésnél, sarkantyú helyén a ló szőre az erős verejtéktől fejededik meg; szőke hajban több a kén, kevés a vas, — feketében kevesebb a kén, több a vas. A külbőr, kőrmök, haj stb. s általában a test egész külfelülete szaruanyag, mely a rothadásnak sokáig ellentáll, de azért mese-beszéd, hogy a haj, köröm halál után nőne. A hajszál vastagságához képest nagyon erős; 1 szál megbír 12 latnyi terhet s $\frac{1}{5}$ -nyire megnyújtva, még visszatér előbbi állásába. Légnemeket, gőzöket nagy mennyiségben képes felszívni, maga közt megtömöttitni, s ezért ragálycsirákat könnyen tovább lehet hajjal, szakállal vinni; hajkenőccsel kenés e felszívó tulajdont gyengíti. Vízpárákkal telt táncsteremben a legmerevebb fűrtök is hamar megereszkednek. A haj jó villanyvezető, gumi fűsüvel fűsülve perczeg; nyárban, mikor villámos felhő utazik el felettünk, hajunkat felborzolja, fejbőrünkön zsi-bongó csipést érzünk“. stb.

— Harmadik előadó volt Szabó Károly, muzeumi könyvtárnok; tárgya: „Heltai Gáspár kolozsvári nyomdájáról“ Nagyon érdekes felolvasása közben a régi nyomdai termékeknek az erdélyi muzeum birtokában lévő legritkább sőt néhány „unicum“ példányait mutatta be. Kár, hogy az idő már 1 órán túlhaladva, ugyszólván röptében vonultak el a tárgyak előttünk. „A nyomtatás fölfedezése előtt a tudomány nagy részint a papok birtokában volt s a könyvek nagyon drágák. A reformáció, mely előbb a szellem szabadságát vivta ki, hogy utána a testő következhesék, általában az irodalmaknak s különösen a mienknek magyarokul oly lendületet adott, hogy az akkori idő többi irodalmaival egybeazonlítottva: méltó büszkeségünk tárgya lehet. Mátyás király legrégibb budai nyomdájának egyetlen terméke maradt ránk a „Chronikon Budense“ 1473-ból; ezután a nyomdaipar nálunk még 60 évig szünetelt. A legelső magyar könyvek, hazai nyomdák hiányában, külföldön s főleg Krakkóban nyomattak; a legelső 1532-ben. Első magyar nyomdánk a Sárvár-Ujszigeti 1530—40 közt. A 16-ik században 24 nyomda működött magyar földön; följegyezzük csak Braszót 1534, Kolozsvárt 1550-n kezdve (ez volt a Heltaié) s a

Nagy-Szombatit 1580-ból; mely ez időtt a katolikusoknak egyetlen nyomdája.“

— A negyedik felolvasás (Finályé), az idő eltelte miatt jövő Vasárnapra maradt.

Tanaságul megjegyezhetünk magunknak anynyit, hogy két felolvasás egyszerre tökéletesen elég; több kifárasztja a közönség nagyobb részét s a jóllakás kellemes érzése helyett, a tulteltséget költi fel. Azt is szükségesnek tartjuk megjegyezni, hogy Sági László néhány perczet igénybe vett bevezető szavai, melyekkel a 2-ik és 3-dik felolvasás kezdetén a leendő felolvasókat és tárgyaikat kívánta bemutatni, szükség felettiek, s helyén kívüliek; a nyomtatott előrajz mindenkinek kezében van, abból láthatja: miről lesz szó. Aztán a felolvasókat nem is tartjuk anynyira ismeretleneknek, hogy Kolozsvár közönsége előtt külön bemutatásra lenne szükségök. — 6.

Egyveleg.

Az erdélyi gazdasági egyesület alapszabályai-ban minden év tavaszára kitűzött rendes közgyűlését f. év april. hó 27-én fogja megtartani. A közgyűlés elébe tartozó egyesületi ügyeken kívül főbb tárgyai lesznek: a titkári állomás betöltése és az igazgató választmányának az alapszabályok értelmében — újrászervezése. A gyűlés részletes tervrajza később fog a t. közönségnek tudomására hoztatni. *)

* A Kolozsmonostoron felállított gazdasági tanintézetnél, a menynyiségtan, gazdasági mértan és gazdasági építészettan előadására egy segéd tanári állomás, 800 frt évi fizetéssel lévén rendszeresítve, ezen állomásra ezennel pályázat hirdettetik. — Az állomás f. évi november hó 1-ső napján leszen elfoglalandó. — Az ezen állomást elnyerni ohajtók ezennel felszólíttatnak, hogy elméleti és gyakorlati képzettségüket és feddhetlen előéletüket igazoló bizonyítványokkal felszerelt folyamodásaikat legkésőbb f. évi april hó utolsó napjáig a földmivelés, ipar és kereskedelmi ministeriumhoz küldjék be.

* A Kolozsmonostoron felállított gazdasági tanintézetnél rendszeresített növénytermelési és vegytani tanszékek betöltése tekintetéből ezen állomásokra ezennel pályázat hirdettetik. — Ezen tanári állomásokkal külön-külön 1200 frtnyi évi fizetés és természetben kijelölendő szabad lakás van egybekötve; a növénytermelési tanszak mellett a rétművelés és gazdasági gépészet is előadandó leszen; a vegytani tanszakhoz pedig az ásványtan és földművelési tanszak előadása leendő kapcsolva. — Az állomás f. évi november hó 1-én lesz elfoglalandó, s az első szolgálati év próbaévné tekintetvén, a végleges kinevezés ennek sikeres befejezése után fog bekövetkezni. — Felszólíttatnak az ezen állomást elnyerni ohajtók, hogy elméleti és gyakorlati képzettségüket és feddhetlen előéletüket igazoló bizonyítványokkal felszerelt folyamodásaikat, a földmivelési, ipar és kereskedelmi ministeriumhoz legkésőbb f. évi april. hó utolsó napjáig nyujtsák be. — Kelt Pesten 1870 évi martius hó 21-én. A földmivelés, ipar és kereskedelmi m. k. ministeriumtól.

*) Kéretnek a (K. K. M. P. Sz. H.)-laptársaink e sorok szives átvételére.

Időjárás.

Márczius hó második felében, melyben a tavasz kezdetét vette, többnyire hideg éjszakai széllel, télies idő járt. 16-án borult, estvére kelve keleti szél lengése mellett erős havazás állott be, mely az egész láthatárt több hüvelyknyi vastag hópellettel borította, mire 17-én hideg éjszakai szél támadt, mely a hőmérőben a higanyt a fagypontra alá: 8 R. fokra szállította. 18-án hideg éjszakai széllel borult. 19-én reggel borongó: 3 foknyi hideggel, déltájt éjszakai szél lengése mellett az ég felderült, kellemes napfényel. 20-án borult, délelőtt és délután éjszaknyugoti széllel sűrű havazás. 21 és 22-én borongó, reggelenként éjszaknyugoti széllel: 7 és $\frac{1}{2}$ foknyi hideg, estvéneként derült. 23 és 24. éjszakai széllel teljesen derült napok, a leesett hó a völgyekben és dombokon lassankint elolvadt. 25-én reggel délkeletre fordulván a szél, az ég beborult, a hőmérő: 3 R. foknyi meleget jelzett, estvére kelve derülni kezdett, de 26-án délkeleti széllel ismét borult. 27-én borult, az éjszakai szél nyugotira változván, déltájt enyhe: 6 foknyi meleg időt hozott. 28-án reggel borult, nyugoti széllel kevés eső permetezett, este délkeletre fordulván a szél borult, enyhe idő. 29-én délkeleti szél mellett borult, reggel 3 foknyi meleg. 30. 31-én borult idő hives széllel, délfelé egy kis napfény.

A légsúlymérő állása 0 fok hőmérsékletre szállítva e hó második felében 16—18-ig csökkent: 325.38 — 321.86 par. von. 18—21-ig 3 par. von. emelkedett, mire ismét 25-ig csökkent: 320.88 par. von. 26-tól 28-ig újra 4 von. emelkedett, most csökken. Egyéb ingadozásai jelentéktelenek valának.

Az egész hó lefolytában derült nap volt: 2, borongó 17, borult 12. Az összes csapadék: 12. 3 par. von. magasságot ért.

A túralgó szél e hó második felében az éjszakai volt, mely 6-szor ény-ra, 3-szor ny-ra, 4-szer d.k.-re, és 3-szor k.-re változott.

— A Marosmentén többhelyt, de különösen Kutyalva és Radnóth között a tavaszi sebes hóolvadás és hosszas esőzések miatt a patakok, néhol a Maros is annyira kiáradtak, hogy a rétek és szántókön kívül, az országutakon is zajlottak a hullámok e hó 8-án. Nemcsak a gazdákat hangolta le e szomorú látvány, hanem a vasúti építkezéseknek is nagy hátrányára van. (K. K.)

Piaczi árak.

Hétivásár Kolozsvártt márcz. 21. 24. 28. 1870. (Az árak nagy véka után), tiszta buza 2 fr 50 — 80 kr; kétszeres 2 fr — 2 fr 20 kr; rozs 1 fr — 1 fr 10 kr; árpa nem volt; zab 75 — 80 kr; törökbuza 1 fr; főzeléket nem hoztak; pityóka 50 kr; új túró fontja 36 kr; szalonnának 36 — 40 kr; egy pár tyúk 70 kr — 1 fr; 1 hizott lúd 1 fr 50 — 80 kr; 1 récze 50 kr; 9 tojás 10 kr; 1 véka alma 2 fr 50 kr — 3 fr; 1 font hús, 20 kr; takarmány szerfelett drága 1 mázsa széna 1 fr 80 kr — 2 fr; szalma 40 — 50 kr; épületfa nagyon kevés, két öles deszka párja 1 fr — 1 fr 20 kr;

Maros-Vásárhelyt, 1870. márczius 17-diki hétivásárt a leggyengébbek közé lehet sorozni; oka: a rozs utak, közlekedés mind a mellék, mind az országutakon csaknem fennakadt, mert az illetők maga idejében nem fordítanak elég figyelmet az utakra. Ha mind így: viszszaesünk a 48 előtti állapotba, a falusi gazdának a vásárba menetel három napjába került. Árak kis vékával: tisztabuza kevés volt 1 frt 60 kr.; elegybuza csak a szomszédalfalvakból hoztak 1 frt 5 kr.; rozs

szintén kevés 75 kr; törökbuza 55 kr; árpa nem is volt látható; akkor igen kevés 40 kr; zab szintén kevés, Jummai vásárló Erzsébetvárosból vett 45 kr; bükkönymag szintén kevés tisztán 55 kr; kendermag is kevés volt 90 kr; lenmagot csak félvékánként vehették, igen kevés volt 1 frt 40 kr; fejér szemelt fuszujka 90 kr; nem szemelt, fejér, ma nem volt sok, 55 kr; egy tojás 1 kr; egy szép késői csirke 40 kr; egy hizott liba 2 frt 50 kr; egy szekér széna, jobbfajta 12 frt; egy szekér szárított bükköny 10 frt; egy öl szárazfa 26 frt; egy szál fenyőgerenda 5 frt; egy szál deczka 2 öles 1 hüvelyk vastag 50 kr; egy szekér selyei szén 12 frt; egy kupa tavalyi termés bor 24 kr; egy kupa ser, ilyen drága soha sem volt; oka a fa drágasága 24 kr; egy kupa 17 fokos pálinka 24 kr.

Marosvásárhelyt martius 24-diki hétivásár valami kevéssel keresettebb volt; főként a nagy országutak melletti helységekből lehetett eladót és vevőt látni; az árak egy kissé emelkedtek, kis vékával: Tiszta buza kevés 1 ft. 70 kr; elegy buza, vagy kétszeres 1 ft. 10 kr; rozs, kelendő volt 76 kr; törökbuza, elkelt 55 kr; akkor kevés 40 kr; árpa kevés 58 kr; zab nagyon keresett czikk 52 kr; kendermag sok volt 95 kr; lenmag ma inkább kapható 1 ft. 50 kr; fejér szemelt fuszujka 95 kr; nem szemelt, sok volt 60 kr; bükköny vegyített 55 kr; egy koszoru veres hagyma 5 kr; egy két fontos czeller, szép 3 kr; egy bárány fekete 2 ft. egy rüdeg liba 1 ft. 10 kr; egy fekete bárány bőr 1 ft. 30 kr; egy szál csiki deszka 50 kr; egy ezer sófalvi zsendely 4 ft. 30 kr; egy szekér tűzifa 5 ft; egy szekér széna 12 ft; egy szekér selyei szén 12 ft; fokja a szesznek 8 kr; egy kupa vagy két itcze sőr 24 kr.

Naszód vidékén januárban 1870.

Tiszta buza (a. ausztr. mérő) 4 ft. — 4 ft. 20 kr; elegyes 3 ft. 20 kr. — 40 kr; rozs 1 ft. 80 kr. — 2 ft. 20 kr; akkor 1 ft; árpa 1 ft. 40 kr. — 2 ft; zab 80—90 kr; törökbuza 1 ft. 60 kr. — 2 ft; pityóka 80 kr. — 1 ft. 20 kr; borsó (1 kupa) 6 kr; fuszujka 6 kr; lencse 6 kr; bor 44 — 48 kr; sőr 16 — 20 kr; 1 mázsa széna 1 ft. 50 kr. — 2 ft. 30 kr; szalma 40 kr. — 1 ft. 20 kr; ökör drbja 120 ft. — 200 ft; tehén 60 ft. — 100 ft; 1 db. ökör bőr 16 ft. — 30 ft; tehénbőr 10 ft. — 24 ft; 1 mázsa fagygyu 22 ft. — 24 ft; 1 font fagygyu gyertya 44 — 50 kr; 1 font marhahús 14 — 16 kr. (tisztviségi tudósítás.)

— A sepsi-szt.-györgyi heti vásáron márczius 21-én elkelt a buzának köble (4. erd. véka) minőség szerint 6—7 fton, rozsnak 4 fton, török buzának 3 ft. 20 kr; tisztaárpa 3 ft 60 kr; elegyárpa 3 ft; zab 2 ft 80 kr; pityóka 1 ft 40 kr; hus fontja 16 kr; szalonna 40 kr; egy kalangya zsup 26 kéve, 60 kr. (M. I.)

Nyílt posta.

30.) Albert L. urnak. A vidéki levelezéseket, első sorban, még néha lapunk megjelenésének egy kis késleltetésével is rögtön adjuk. Önnek januári küldeménye nem jutott kezünkhöz.

32.) Bereczki M. urnak. Becces czikke: „kérelem a gyümölcsfűt teltetőkhoz“ lapunk bészárása napján érkezett; csak jövő számunkban adhatjuk.

TARTALOM: Borászati közlemények VI. — Mezőségi levelek, I. — Trágya-kezelés. — Társalgó: Választmányi ülés márcz. 7. (vége.) — Levelezés. — Egyveleg. — Időjárás. — Piaczi árak. — Nyílt posta.

Felelős szerkesztő: SZABÓ SÁMUEL.